

SODOBNA KNJIŽEVNOST

ODKRITJA?

Revolucionarno gibanje, 1. in 2. svetovna vojna, totalitarizem fašizma nacizma in stalinizma, relativnostna teorija, kvantna fizika, psihoanaliza, postavljeni temelji teorije in kibernetike, tehnični izumi,...

TRADICIONALNE LITERARNE SMERI?

Realizem, naturalizem (skrajna stopnja realizma) in simbolizem.

SKUPNO IME ZA LITERARNE SMERI?

Modernizem je skupno ime za osrednje literarne smeri 20. Stoletja (težko je najti skupne točke/značilnosti vseh smeri, modernizem pa je najbolj splošno ime za to obdobje)

ZNAČILNOSTI MODERNIZMA?

Resničnost sveta vidijo v psihični vsebini posameznikove zavesti – hočejo jo čim bolj natančno oblikovati in posredovati vsa njena občutja. Jezik je svoboden, neposreden in sproščen vseh vezi slovnice, razuma in logike.

AVANGARDNE SKUPINE?

Najpomembnejše avantgardne skupine so bile futurizem (prihodnost, ki temelji na tehniki) dadaizem, konstruktivizem in nadrealizem.

SOCIALISTIČNI REALIZEM?

Bil je oblikovno in slogovno tradicionalen. Poznamo ruskega pisatelja Maksima Gorkega in njegov roman Mati

POEZIJA?

Le ta začne izgubljati svojo osebno izpovednost, pesniki upesnjujejo nelogično, na pol razumljivo zavedno ali nezavedno stanje podzavesti. Uporabljajo nove jezikovne kombinacije – samovoljne besedne zveze in svobodne skladijske oblike. Avtorji: Artur Libo, Steven Marallme, George Trakl, Rainer M. Rilke,...

MODERNI ROMAN?

Uveljavi se v pripovedništvu 20. let. Zunanji dogodki izgubljajo pripovedno vlogo, potrebni so samo za sporočanje in razlog notranjih doživljanj. Dogodki so preneseni v zavest in podzavest literarnih likov. Zelo sta značilni prvoosebna pripoved in avtobiografičnost, notranji monologi, nizi asociacij, doživljeni govor in številne refleksije. Dogajalni prostor in čas sta pogosto razlomljena in nelogična.

EKSISTENCIALISTIČNI NAUK?

Človek je svobodna eksistenca, ki ni z ničemer vnaprej določena. Avtorji: Sartre, Camus, Martin I. različica literarnega eksistencializma je filozofija absurda.

POSTMODERNIZEM?

V njem lahko razbiramo številne citate, ironične komentarje, aluzije (asociacije na že ustvarjeno delo) in parodije na uveljavljena literarna besedila.

DRAMATIKA?

Dramatiki pogosto mešajo žanre, epizirajo dogajanje, uporabljajo raznorodne prvine, montažo, tehniko postaj oz. slik. Značilna so tudi krajsanja, spominjanja, notranji monologi, parodija, pretiravanje, dogajanje pa je dramaturško zaokroženo.

OSCAR WILDE: SALOMA

KRATKA VSEBINA?

Slavje v Herodovi palači. Saloma ne mara vzdušja in večnih preprirov, zato se umakne na prosto. Tam so že njeni podložniki. Iz vodnjaka sliši glas neznane osebe in ga želi na vsak način spoznati. Mlad Sirijec ji kljub kraljevi prepovedi ustreže. Ko Saloma zagleda Janeza Krstnika se v hipu zaljubi vanj. Njena ljubezen pa je grobo in ona jo želi na vsak način izsilit.

Johanaan jo grobo zavrne in se vrne nazaj v vodnjak. Medtem se mladi Sirijec ubije, ko visi Salomino poželenje. Na teraso prideta tudi kralj Herod in kraljica Herodiada. Kralj si zaželi Salominega plesa in jo poprosi naj pleše zanj. Obljubi ji da ji bo dal vse kar bo hotela. Saloma res zapleše in ko odpleše do konca si zaželi Johanaanovo glavo na pladnju. Ker ji je kralj obljubil da bo dobila vse izpolni njeno željo. Ko Saloma dobi glavo jo poljubi. Kralju se tako zagabi, da podložnikom ukaže naj ubijejo tudi njo. In s tem dejanjem se drama zaključi.

OZNAKA?

SALOMA: je perverzna in zelo čutna ženska. Kar si zaželi to dobi. Je bogata in razvajena. Pozna le grob način ljubezni. HEROD: je vladar diktator, boji se upora svojega ljudstva. Je hladnokrvni preračunljivec in perverznež. JOHANAAN: je prerok, ki živi samo za Boga. Ljubi ljudi in čisto življenje. Pozna le ljubezen do Boga.

KOMPOZICIJA?

Dramska zvrst: tragedija; dramska oblika: enodejanka z značilnostmi tragedije; slog drame je dekadenci esteticizem; uporaba besednih zvez iz Biblije; klasicistično načelo enotnosti kraja, časa in dejanja; polna je dekadenci nasprotij: Salomina zunanost je ljubka, njena narava pa je kruta in nasilna; asketski Johanaan nasprotje Salomine poželjivosti; Johanaanov preroški zanos nasprotje Herodove zaverovanosti v dragocene predmete; prisotna je misel na smrt; Poetična drama: ta beseda v ožjem pomenu označuje dramska besedila 20. Stoletja, ki se vračajo k verzu, uvajajo pesniški jezik, mitične, pravljicne in zgodovinske motive.

GREGOR STRNIŠA: VEČERNA PRAVLJICA

DVA ČLOVEŠKA SVETOVA?

Stvarni svet s čuti in razumom spoznavni svet je samo del prostora. VIŠJI RESNIČNI SVET pa je transcendentni svet, ki na ta način ni spoznaven vendar je po Strniši, še bolj resničen. Naš svet je morda le videz in nujno, temeljno dopolnilo in hkrati nasprotje resničnega in svobodnega sveta

VEČERNA PRAVLJICA?

Vsebina je iz dveh delov. Prvi del: čudežni svet ponoči; Ideja: višji svet obstaja, vendar ga ljudje ne vidijo; Drugi del: ljudje, so ujetniki groze in sanj, ki spijo; Ideja: ljudje se zaprejo v svoje domove saj jih je strah sanjati moreče sanje, ker ne vidijo drugega sveta. Besedilo je fantazijsko preoblikovana resničnost.

PRAVLJICA?

Naslov se ne sklada s pravo definicijo pravljice. Ne pomirja in ne uspava (to ponazori z izborom besed in besednih zvez). Ta "pravljica" je grozljiva.

PODOBA SVETA?

Realno povezuje z nerealnim, sanjskim svetom. Nadrealistična podoba sveta: sanje preraščajo človeka, ta postane le njihova nemočna igrača.

PODZAVESTNI SVET?

Še le ta razkrije skrajno nemoč in grozo človekovega odtujenega bivanja.

ASONANCA?

Asonanca je ujemanje samoglasnikov v dveh ali več besedah od zadnjega naglašenege zloga dalje. Poznamo pa moško (dan – glas) in žensko (cvetlice – krindine).

STILNA SREDSTVA?

Personifikacija (drevesa odpro debla, veliki kamni hodijo okrog), okrasni pridevki (siv lišaj, temna srca, žolta luna) sinestezija (soobčutenje)

BESEDNI SLOG?

Poudarjeni glagoli (visi, dvignejo, hodijo) samostalniške besedna zveze (glas daljnih bobnov)

GROTESKA?

Je delo (novela, črtica, roman, pesem,...) ki da navzven označuje surovo komičen, norčevansko nenavaden izraz. Za fantazijsko preoblikovano realnostjo se pogosto skriva stiska in strah pred nesmisлом.

FRANZ KAFKA: PREOBRAZBA

OBNOVA?

Gregor Samsa se nekega jutra zbudi in se ne more več premikati. Leži na hrbtu in nato opazi, da je postal hrošč. Hotel se je odpraviti na delo (to je bil edini prihodek v družini), a ni mogel. Domov ga je zaradi prišel iskat njegov delovodja. Gregor le odpre vrat in ta se ga ustraši in zbeži. Zanj potem skrbi sestra mu prinaša in odnaša hrano. Toda tudi ta ljubezen kmalu umre. Ko Gregor nehote prestraši mati in sestro mu oče v hrbet vrže jabolko. Ko pa prestraši še nove podnajemnike se njegovi odločijo, da se ga bodo znebili. Toda ni bilo potrebe. Služkinja ga naslednji dan najde mrtvega v sobi.

NOVELA?

Je krajša od romana in daljša od črtice, konci so nepričakovani, razplet je hiter, malo oseb (lahko jo nadomesti žival ali predmet), eno dogajanje, kraj in čas

SPOROČILO?

V kapitalističnih časih ni bil človek, ki ni ničesar služil nič vreden. Vreden pa si če služiš. Gregor je vzdrževal družino in nekega dne spozna, da ga le ta izkorišča, da na tem svetu ne pomeni nič. Jabolko, ki mu ga oče vrže je jabolko spoznanja. (Adam in Eva nista smela jesti iz drevesa spoznanja in ko sta ga pojedla je Bog na Zemljo poslal spoznanje.

CITAT?

»Živim v družini, med najboljšimi in najbolj obžalovanje vrednimi ljudmi bolj tujih od tujca. Z materjo nisem v teh zadnjih letih spregovoril več kakor povprečno 20 besed na dan, z očetom komaj kaj več kot pozdrav.«

MODERNA GROTESKA?

Je znak potujitve, značilna za obdobja omajane vere v racionalne temelje sveta, v katerih domišljija prehaja meje možnega in racionalno dojemljivega. Pogosta je v ekspresionističnih, nadrealistični in absurdni književnosti.

AVTORJI?

B. Brecht, G. Grass, M. Bulgakov, K. Čapek ...

MIŠKO KRANJEC: REŽONJA NA SVOJEM

OBNOVA?

Režonja se vrne iz vojne. Vsi so ga bili veseli, a njega je pestilo le njihovo revno življenje. Ko ga obiše sosed Žid in ga prosi za uslugo. Pri njemu skrije nekaj vrednih predmetov, denar pa v apneno jamo. Režonja je vzel ta denar in ga skrnil v drevo. Nekaj let je živel previdno, saj bi ga lahko odkrili. Ko pa so delili zemljo se je zagrebel in dobil 6 oralov. S tem denarjem si je najprej kupil orodje za delo na polju. Šlo mu je najbolje v vasi. Ko so otroci odrasli in se poročili pa so začeli Režonjo izpodrivati. Na skrivaj si je kupil zemljo in v njeni obdelavi užival kot v nobeni. Toda zadela ga je kap in ohromel je po eni strani. Zopet ga je obiskal sosed Žid, a Režonja mu je le zabrusil, da mu kraje ne more dokazati. Ko je Režonja umiral je k sebi poklical vse sinove in hčere, se pozanimal o zemlji in zaradi novice da je dobro, umrl srečen.

TEMATSKA OPREDELITEV DELA?

Zveza z zgodovinskimi dogodki (prva svetovna vojna, poskusi revolucije, agrarna reforma), prevladuje pa junakova usoda, povezana z njegovim mehkim prilagodljivim in zvitim življenjsko širokim značajem (TIP MALEGA ČLOVEKA)

OZNAKA IZ ČASA SOCIALNEGA REALIZMA?

Režonjeva psihološka situacija temelji na neizoblikovani ljudski družbeni zavesti malega človeka, da je svet zgrajen na socialnih krivicah, ki jih on ne bo spreminjal, pač pa se jim bo v svoje dobro podredil.

»PRAH SI IN V PRAH SE POVRNEŠ!«

Režonja je tipičen primer MALEGA ČLOVEKA (moralno neoporečen, se pa v ključnih življenjskih trenutkih znajde tudi po svoje)

DELO?

Kranjca bolj zanima čustvovanje likov. V VISOŠKI KRONIKI, gre za umor in mislim, da je umor neprimerno hujše sredstvo, da človek pride do denarja.

DANE ZAJC: ČRNI DEČEK

Črni deček stoji na rumenem pesku puščave, okrog so le stene neba in vse kar ima deček, je naročje polno ptic. Zaradi njih ne sme zbežati. Vendar ptice odletijo. Ko so na nebu jih obsije močno sonce, razpadejo v pepel, meso, perje. A deček ima nove ptice, ki zopet odlete, ker morajo in zopet propadejo.

To je podoba pesnika, ki poje, ker mora peti, ne da bi videl v tem kakšen smisel. prevladujoče je občutje osamljenosti, izvrženosti, absurda.

PESEM?

Napisana je v svobodni obliki in svobodnem verzu. Sestavljen je iz različnih dolžin, brez metričnega obrazca, lahko je rima. Poudarjena je ritmičnost (svoboden ritem) EPITONEZA: je uporaba okrasnih pridevnikov (zategla žalost, rumena groza, zlobno sonce ...) PARALELIZEM ČLENOV: spada med logične stavčne figure; v zaporednih stavčnih periodah se ponavlja ista beseda, kitica ali motiv. (vrača se k prvinskemu jeziku)

SODOBNA KNJIŽEVNOST;ODKRITJA:Revolucionarno gibanje, 1. in 2. svetovna vojna, totalitarizem fašizma nacizma in stalinizma, relativnostna teorija, kvantna fizika, psihoanaliza, postavljeni temelji teorije in kibernetike, tehnični izumi;**TRADIC.LIT. SMERI:**Realizem, naturalizem (skrajna stopnja realizma) in simbolizem.**MODERNIZEM:** ime za osrednje literarne smeri 20. stoletja**značilnosti:**Resničnost sveta = v psihični vsebini posameznikove zavesti – hočejo jo natančno oblikovati in posredovati vsa njena občutja. Jezik je svoboden, neposreden, sproščen vseh vezi slovnice, razuma in logike.
AVANGARDA: futurizem(prihodnost,ki temelji na tehniki) dadaizem, konstruktivizem in nadrealizem. **SOCIALISTIČNI REALIZEM:**je oblikovno in slogovno tradicionalen. Maksima Gorkega roman Mati;
POEZIJA:Le ta začne izgubljeni svojo osebno izpovednost, pesniki nelogično, na pol razumljivo zavedno ali nezavedno stanje podzavesti. nove jezikovne kombinacije – samovoljne besedne zveze in svobodne skladenske oblike. Avtorji: Artur Libo, Steven Marallme, George Trakl, Rainer M. Rilke, **MODERNI ROMAN:**pripovedništvo 20. let. Zunanji dogodki izgubljajo pripovedno vlogo,potrebni za sporočanje in razlog notranjih doživljanjev. Dogodki so preneseni v zavest in podzavest literarnih likov. prvoosebna pripoved in avtobiografičnost, notranji monologi, nizi asociacij, doživljeni govor in številne refleksije. Dogajalni prostor,čas sta pogosto razlomljena in nelogična.**EKSISTENCIALISTIČNI NAUK:** Človek je svobodna eksistenca, ki ni z ničemer vnaprej določena. Avtorji: Sartre, Camus, Martin I.različica literarnega eksistencializma filozofija absurda. **POSTMODERNIZEM:** razbiramo številne citate, ironične

komentarje, aluzije (asociacije na že ustvarjeno delo) in parodije na uveljavljena literarna besedila. **DRAMATIKA:** pogosto mešajo žanre, epizirajo dogajanje, uporabljajo raznorodne vrvine, montažo, tehniko postaj oz. slik, krajsanja, spominjanja, notranji monologi, parodija, pretiravanje, dogajanje pa je dramaturško zaokroženo.**SALOMA: KOMPOZICIJA Dramska zvrst:** tragedija; **dramska oblika:** enodejanka z značilnostmi tragedije; slog drame je dekadenci esteticizem; uporaba besednih zvez iz Biblije; **klasicistično načelo** enotnosti kraja, časa in dejanja; polna je **dekadenci nasproti:** Salomina zunanost je ljubka, njena narava pa je kruta in nasilna; asketski Johanaan nasprotje Salomine poželjivosti;Johanaanov preroški zanos nasprotje Herodove zaverovanosti v dragocene predmete; prisotna je misel na smrt; **Poetična drama:**ožjem pomenu označuje dramska besedila 20. Stoletja, ki se vračajo k verzu, uvajajo pesniški jezik, mitične, pravljичne in zgodovinske motive. **GREGOR STRNIŠA: VEČERNA PRAVLJICA: DVA ČLOVEŠKA SVETOVA:** Stvarni svet s čuti in razumom spoznavni svet je samo del prostora. VIŠJI RESNIČNI SVET je transcendentni svet, na ta način ni spoznaven vendar je po Strniši, še bolj resničen. Naš svet je morda le videz in nujno, temeljno dopolnilo in hkrati nasprotje resničnega in svobodnega sveta; **VEČERNA PRAVLJICA:**Vsebinska je iz dveh delov. **Prvi del:** čudežni svet ponoči; Ideja: višji svet obstaja, vendar ga ljudje ne vidijo; **Drugi del:** ljudje, so ujetniki groze in sanj, ki spijo; Ideja: ljudje se zaprejo v svoje domove saj jih je strah sanjati moreče sanje, ker ne vidijo drugega sveta. Besedilo je fantazijsko preoblikovano resničnost. **PODOBA SVETA:**Realno povezuje z nerealnim, sanjskim svetom. Nadrealistična podoba sveta: sanje

preraščajo človeka, ta postane le njihova nemočna igrača.**PODZAVESTNI SVET:**Še le ta razkrije skrajno nemoč in grozo človekovega odtujenega bivanja.**ASONANCA:**Asonanca je ujemanje samoglasnikov v dveh ali več besedah od zadnjega naglašene zloga dalje. Poznamo pa moško (dan – glas) in žensko (cvetlice – krindine). **STILNA SREDSTVA:**Personifikacija (drevesa odpro debla, veliki kamni hodijo okrog), okrasni pridevki (siv lišaj, temna srca, žolta luna) sinestezija (soobčutenje)**BESEDNI SLOG:**Poudarjeni glagoli (visi, dvignejo, hodijo) samostalniške besedne zveze (glas daljnih bobnov);**GROTESKA:**delo (novela, črtica, roman, pesem,), ki da navzven označuje surovo komičen, norčevansko nenavaden izraz. Za fantazijsko preoblikovano realnostjo se pogosto skriva stiska in strah pred nesmisлом.**FRANZ KAFKA: PREOBRAZBA; NOVELA:**krajsa od romana in daljša od črtice, konci so nepričakovani, razplet je hiter, malo oseb (lahko jo nadomesti žival ali predmet), eno dogajanje, kraj in čas;**SPOROČILO:**V kapitalističnih časih ni bil človek, ki ni ničesar služil nič vreden. Vreden pa si če služiš. Gregor je vzdrževal družino in nekega dne spozna, da ga le ta izkorišča, da na tem svetu ne pomeni nič. Jabolko, ki mu ga oče vrže je jabolko spoznanja. (Adam in Eva nista smela jesti iz drevesa spoznanja in ko sta ga pojedla je Bog na Zemljo poslal spoznanje.**CITATA:**»Živim v družini, med najboljšimi in najbolj obžalovanje vrednimi ljudmi bolj tujih od tujca. Z materjo nisem v teh zadnjih letih spregovoril več kakor povprečno 20 besed na dan. z očetom komaj kaj več kot pozdrav.«**MODERNA GROTESKA:**Je znak potujitve, značilna za obdobja omajane vere v racionalne temelje sveta, v katerih domišljija prehaja meje možnega in racionalno dojemljivega. Pogosta je v ekspresionističnih, nadrealistični in absurdni

književnosti.**AVTORJI:**B. Brecht, G. Grass, M. Bulgakov, K. Čapek ; **MÍŠKO KRANJEC: REŽONJA NA SVOJEM; TEMATSKA OPREDELITEV DELA:**Zveza z zgodovinskimi dogodki (prva svetovna vojna, poskusi revolucije, agrarna reforma), prevladuje pa junakova usoda, povezana z njegovim mehkim prilagodljivim in zvitim življenjsko širokim značajem (TIP MALEGA ČLOVEKA);**OZNAKA IZ CASA SOCIALNEGA REALIZMA:**Režonjeva psihološka situacija temelji na neizoblikovani ljudski družbeni zavesti malega človeka, da je svet zgrajen na socialnih krivicah, ki jih on ne bo spreminjal, pač pa se jim bo v svojo dobro podredil.«**PRAH SI IN V PRAH SE POVRNEŠ!**» Režonja je tipičen primer MALEGA ČLOVEKA (moralno neoporečen, se pa v ključnih življenjskih trenutkih znajde tuji po svoji)**DEL:** Kranjca bolj zanima čustvovanje likov. V **VISOŠKI KRONIKI**, gre za umor in mislim, da je umor neprimerno hujše sredstvo, da človek pride do denarja.**DANE ZAJC; ČRNI DEČEK;**Črni deček stoji na rumenem pesku puščave, okrog so le stene neba in vsekar ima deček, je naročje polno ptic. Zaradi njih ne sme zbežati. Vendar ptice odletijo. Ko so na nebu jih obsije močno sonce, razpadejo v pepel, meso, perje. A deček ima nove ptice, ki zopet odlete, ker morajo in zopet propadejo.To je podoba pesnika, ki poje, ker mora peti, ne da bi videl v tem kakšen smisel. prevladujoče je občutje osamljenosti, izvženosti,absurda.**PESEM:** Napisana je v **svobodni obliki in svobodnem verzu.** Sestavljen je iz različnih dolžin, brez metričnega obrazca, lahko je rima. Poudarjena je ritmičnost (svoboden ritem) **EPITONEZA:** je uporaba okrasnih pridevnikov (zategla žalost, rumena groza, zlobno sonce **PARALELIZEM ČLENOV:** spada med logične stavčne figure; v zaporednih stavčnih periodah se ponavlja ista beseda, kitica ali motiv. (vrača se k prvinskemu jeziku)